

ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΓΗΡΙΑΣ

ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΗΡΙΑ:

Πολιτικές προστασίας και μέτρα
για την άρση των διπλών εμποδίων
και διακρίσεων

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Έκδοση:

Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.)

Κεντρικά γραφεία: Ελ. Βενιζέλου 236, Τ.Κ. 163 41, Ηλιούπολη
Τηλ.210 9949837, e-mail: esaea@otenet.gr,
www.esamea.gr, www.paratiritirioanapirias.gr

Αθήνα, 2019

Η παρούσα έκδοση συγχρηματοδοτήθηκε από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό ταμείο) στο πλαίσιο της Πράξης «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας» που εντάσσεται στους Άξονες Προτεραιότητας: 1 «Συστημικές Παρεμβάσεις των θεσμών της αγοράς εργασίας και της πρόνοιας», 4 «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας» και 5 «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014-2020»

ISBN παρούσας έκδοσης (e-book PDF): 978-618-5124-20-5

ISBN πρωτότυπης έκδοσης (έντυπο βιβλίο): 978-618-5124-13-7

Επιμέλεια εντύπου:

eIKONA
ΚοιΣΠΕ Αθηνών

Κοι.Σ.Π.Ε. ΑΘΗΝΩΝ «Η ΕΙΚΟΝΑ»
Μεσογείων 154, Αθήνα 11527
Τηλ.: 210 7473951, Fax: 210 7474072
e-mail: koispeeikona@outlook.com.gr

Παραγωγή Προσβάσιμης Έκδοσης PDF:

infalia

INFALIA PC
ΒΕΠΕ Θεσσαλονίκης (κτίριο Γ2), Πυλαία 55535
Τηλ.: 2310 365180, e-mail: info@infalia.com
Ιστοσελίδα: www.infalia.com

Περιεχόμενα

Πρόλογος Προέδρου Ε.Σ.Α.μεΑ.....	2
Επιτελική σύνοψη	3
1. Η σημασία και το πλαίσιο του ζητήματος.....	4
1.1 Προσφυγιά και Αναπηρία	4
1.2 Ποσοτική εκτίμηση του πληθυσμού των προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην Ελλάδα	4
1.3 Όψεις του διεθνούς και ευρωπαϊκού πλαισίου διαχείρισης του προσφυγικού ζητήματος.....	5
1.4 Αντιμετώπιση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις	7
2. Υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα	8
2.1 Διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης (ν.4375/2016).....	8
2.2 Εξέταση αιτημάτων διεθνούς προστασίας και διαδικαστικές εγγυήσεις.....	10
2.3 Παροχή νομικής συνδρομής	12
2.4 Υλικές συνθήκες υποδοχής και διαβίωσης	13
2.5 Πρόσβαση στην υγεία	16
2.6 Πρόσβαση στην πρόνοια και την κοινωνική φροντίδα.....	18
2.7 Ένταξη στην εκπαίδευση	18
2.8 Ζητήματα πληροφόρησης/ενημέρωσης	19
2.9 Στατιστικά δεδομένα για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.....	20
3. Συστάσεις πολιτικής.....	20
3.1 Γενικές συστάσεις για την Ε.Ε.	20
3.2 Γενικές συστάσεις για την ελληνική κυβέρνηση	21
3.3 Ειδικές συστάσεις.....	21

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.), από την έναρξη της προσφυγικής κρίσης έχει αναλάβει πρωτοβουλίες και έχει πραγματοποιήσει παρεμβάσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, προκειμένου να αναδείξει τις αντίξοες συνθήκες και τις πολλαπλές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, καθώς και οι οικογένειές τους στην Ελλάδα. Με επιτόπιες επισκέψεις σε δομές φιλοξενίας, με αλληπάλληλες επιστολές προς την Κυβέρνηση, τον Επίτροπο Μετανάστευσης της Ε.Ε. και τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, με εκκλήσεις στις οργανώσεις και τους διεθνείς οργανισμούς, με υποβολή στοχευμένων προτάσεων σε κάθε σχετικό σχέδιο νόμου, η Ε.Σ.Α.μεΑ. αγωνίζεται όλα αυτά τα χρόνια με κάθε μέσο για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που βρίσκονται στη χώρα.

Το παρόν κείμενο αποτελεί μέρος μια σειράς πέντε (5) Κειμένων Πολιτικής που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο του Π.Ε 3 «Μονάδα Τεκμηρίωσης» του Υποέργου 1 «Σχεδιασμός και Λειτουργία του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας» της Πράξης «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020», με συγχρηματοδότηση από την Ελλάδα και από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

Η εμπειρία και η γνώση που έχει αποκομίσει η Ε.Σ.Α.μεΑ. από τη δράση της στο προσφυγικό ζήτημα υπήρξε το εφαλτήριο για την εκπόνηση από το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας του παρόντος κειμένου πολιτικής, με την επιθυμία αυτό να αποτελέσει έναυσμα για την ανάληψη πρωτοβουλιών και την προώθηση δράσεων και λύσεων από τους αρμόδιους φορείς, υπέρ των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Ιωάννης Βαρδακαστάνης
Πρόεδρος Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.)

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ

Το παρόν κείμενο πολιτικής βασίστηκε σε βιβλιογραφική επισκόπηση της σύγχρονης αρθρογραφίας για το προσφυγικό ζήτημα, σε κείμενα φορέων και οργανώσεων που εμπλέκονται στη διαχείριση του ζητήματος στην ελληνική επικράτεια, σε εκθέσεις οργανισμών παρακολούθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα, και στη σημαντική εμπειρία που έχει αποκομίσει η Ε.Σ.Α.μεΑ. από την υλοποίηση δράσεων και έργων για τους πρόσφυγες με αναπηρία. Σκοπός του κειμένου είναι να αναδείξει τις αντιξοότητες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην Ελλάδα, και να περιγράψει υπό τη οπτική των δικαιωμάτων τους, τις αδυναμίες και τις προκλήσεις που εγείρονται για την αποτελεσματική διαχείριση των προσφυγικών ροών και την κάλυψη των αναγκών αυτών των ομάδων.

Το κείμενο χωρίζεται σε 3 ενότητες:

- Στην πρώτη ενότητα, αρχικά αποτυπώνεται το πλαίσιο και η σημασία του ζητήματος, περιγράφεται η αδήριτη σχέση της προσφυγιάς με την αναπηρία και επιχειρείται η ποσοτική εκτίμηση του άγνωστου αριθμού των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην Ελλάδα. Στη συνέχεια, αναδεικνύονται όψεις του διεθνούς και ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου που διέπει την έννοια του πρόσφυγα, καθώς και την έννοια της «ευαλωτότητας», οι οποίες συνδέονται με τις ειδικές συνθήκες και τις εγγυήσεις της νομοθεσίας, παρότι όπως υποστηρίζεται, οι εν λόγω προβλέψεις χρήζουν περαιτέρω εξειδίκευσης στα ζητήματα της αναπηρίας.
- Στη δεύτερη ενότητα περιγράφεται συνοπτικά η υφιστάμενη κατάσταση σε βασικούς τομείς διαχείρισης του ζητήματος, και επισημαίνονται προβλήματα και αντιξοότητες που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και οι οικογένειές τους, καθιστώντας ορατές τις οριακές συνθήκες διαβίωσης και τις συστημικές ελλείψεις των δομών και των υπηρεσιών που εμπλέκονται στο προσφυγικό. Στο κείμενο τίθενται ζητήματα σχετικά με τις διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης, τις υλικές συνθήκες φιλοξενίας, την εξέταση των αιτημάτων ασύλου και την αναγκαία νομική συνδρομή, την πρόσβαση στην υγεία και την κοινωνική φροντίδα, την πρόσβαση στην εκπαίδευση, την υποχρέωση της πολιτείας να παρέχει ενημέρωση και πληροφόρηση σε κατάλληλες μορφές και τέλος, τη συλλογή στατιστικών δεδομένων για τους πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- Στην τρίτη ενότητα καταλήγουμε στη διατύπωση συστάσεων πολιτικής για την άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι εν λόγω ομάδες στην προσπάθειά τους να ασκήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους.

1. Η σημασία και το πλαίσιο του ζητήματος

1.1 Προσφυγιά και Αναπηρία

Ο πόλεμος στη Συρία, οι εμφύλιες συγκρούσεις και η επικράτηση των αυταρχικών καθεστώτων σε πολλές χώρες του κόσμου, έχουν οδηγήσει στον εκτοπισμό εκατομμυρίων ανθρώπων παγκοσμίως, προκαλώντας ένα μεταναστευτικό κύμα προς την Ευρώπη που θεωρείται το μεγαλύτερο των δεκαετιών μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο αποτελούν μια κοινωνική ομάδα με υψηλή ευαλωτότητα, η οποία αντιμετωπίζει αυξημένο κίνδυνο βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης και παραμέλησης. Οι άνθρωποι αυτοί, είτε ως άτομα, είτε ως ομάδες εκτοπιζόμενων και διωκόμενων πληθυσμών που εγκαταλείπουν την πατρίδα τους (εξαιτίας πολιτικών, θρησκευτικών, στρατιωτικών ή άλλων συγκρούσεων και καταστάσεων κινδύνου), έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες και έχουν υποστεί σοβαρές απειλές κατά της ζωής, της ελευθερίας και της αξιοπρέπειάς τους. Ο διωγμός, η κακοποίηση και τα βασανιστήρια, ο αποχωρισμός από την οικογένεια και τη ζωή στην πατρίδα, η βία και η εκμετάλλευση στα χέρια των λαθρεμπόρων, το δύσκολο ταξίδι της προσφυγιάς, αποτελούν οριακές καταστάσεις με σοβαρές σωματικές και ψυχικές συνέπειες. Η συνθήκη της προσφυγιάς εκ των πραγμάτων κατατάσσει τους ανθρώπους σε μια ιδιαίτερα ευάλωτη κατάσταση και, ως εκ τούτου, ο πρόσφυγας αναγνωρίζεται, σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης για τους Πρόσφυγες (1951), ως δικαιούχος διεθνούς προστασίας.

Η σχέση της προσφυγιάς με την αναπηρία είναι στενή και πολύπλευρη. Από τη μια η προϋπάρχουσα αναπηρία αυξάνει σημαντικά την ευπάθεια και μεγιστοποιεί τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο πρόσφυγας ή ο αιτών άσυλο. Από την άλλη η αναπηρία, σε πολλές περιπτώσεις, είναι το αποτέλεσμα της σωματικής ή/και ψυχικής καταπόνησης που έχουν υποστεί οι πρόσφυγες στην πλειονότητά τους. Ταυτόχρονα, η αναπηρία, ως μια εξελισσόμενη κατάσταση, διαμορφώνεται σε σημαντικό βαθμό από τα εμπόδια του περιβάλλοντος (δομημένο και κοινωνικό). Ως εκ τούτου, η αναπηρία επηρεάζεται σημαντικά από τις αντίξοες συνθήκες διαβίωσης που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο στη χώρα υποδοχής, με αποτέλεσμα να επιδεινώνεται η κατάσταση της υγείας και της λειτουργικότητάς τους. Σύμφωνα με έκθεση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για την αναπηρία¹, οι νεοαφικθέντες πρόσφυγες έχουν την τάση να αναπτύσσουν χρόνιες ασθένειες εξαιτίας της έλλειψης φυσικής δραστηριότητας, της κακής διατροφής και της ακραίας φτώχειας που βιώνουν, και είναι περισσότερο εκτεθειμένοι σε ψυχικές παθήσεις (αγχώδεις διαταραχές, κατάθλιψη κ.ά.) λόγω των ψυχοπρεσβαστικών καταστάσεων που αντιμετωπίζουν.

Συνεπώς, είτε ως ανάπηροι πολέμου είτε ως θύματα βασανιστηρίων, με προγενέστερη ή μεταγενέστερη σωματική ή ψυχική αναπηρία, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις αποτελούν μία από τις πλέον ευάλωτες ομάδες του προσφυγικού πληθυσμού.

1.2 Ποσοτική εκτίμηση του πληθυσμού των προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην Ελλάδα

Από την αρχή της προσφυγικής κρίσης το 2015 έως σήμερα έχουν φτάσει στην Ελλάδα πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες και μετανάστες², εκ των οποίων, σύμφωνα με την Έγγραφο Αρμοστεία του ΟΗΕ για

¹ WHO (2011). World report on disability. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/

² Στοιχεία από την Έγγραφο Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης διαθέσιμα στο https://www.alfavita.gr/koinonia/276179_metanasteysi-sta-ypsilo-epipedo-o-arithmos-tonektopismenon-se-olo-ton-kosmo

τους Πρόσφυγες, στις 31 Δεκεμβρίου 2018³ παρέμεναν στην ελληνική επικράτεια 71.200 άτομα (56.600 στην ηπειρωτική Ελλάδα και 14.600 στα νησιά). Λόγω των προβλημάτων και των κενών που διαπιστώνονται στο σύστημα εκτίμησης και καταγραφής της ευαλωτότητας των προσφύγων, και ειδικότερα εκείνων με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση που δεν είναι εμφανής, δεν υπάρχουν αξιόπιστα εθνικά δεδομένα για τον συνολικό αριθμό όσων έχουν αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση. Σύμφωνα με στοιχεία που έχει στη διάθεσή της η Ε.Σ.Α.μεΑ.⁴, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες είχε καταγράψει στη βάση δεδομένων της έως το τέλος Νοεμβρίου 2018, 1.071 άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που διέμεναν στην Ελλάδα, εκ των οποίων 269 παιδιά και 802 ενήλικες⁵.

Είναι προφανές ότι ο πραγματικός αριθμός των προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις είναι πολύ μεγαλύτερος. Σύμφωνα με την έκθεση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας σχετικά με την αναπηρία, το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού αντιμετωπίζει κάποιας μορφής αναπηρία⁶. Πραγματοποιώντας αναγωγή του εν λόγω ποσοστού στο σύνολο των 71.200 προσφύγων που καταμετρήθηκαν τον Δεκέμβριο του 2018, μπορούμε να συμπεράνουμε με ασφάλεια ότι περισσότεροι από 10.000 πρόσφυγες στην ελληνική επικράτεια αντιμετωπίζουν κάποιας μορφής αναπηρία ή χρόνια πάθηση. Ωστόσο, αυτή η εκτίμηση μάλλον υποτιμά το πραγματικό μέγεθος του πληθυσμού, μη λαμβάνοντας υπόψη τις μεγαλύτερες πιθανότητες που έχουν οι πρόσφυγες να αποκτήσουν αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση ως αποτέλεσμα της σωματικής και ψυχικής καταπόνησης και των δυσμενών συνθηκών διαβίωσής τους. Ως εκ τούτου, η πραγματική συχνότητα εμφάνισης αναπηρίας και χρόνιας πάθησης στον προσφυγικό πληθυσμό λογικά αναμένεται να είναι υψηλότερη από ότι στον γενικό πληθυσμό (>15%).

1.3 Όψεις του διεθνούς και ευρωπαϊκού πλαισίου διαχείρισης του προσφυγικού ζητήματος

Πρωτίστως, ως ένα οικουμενικό ζήτημα διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η προστασία των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις υπόκειται στο διεθνές δίκαιο δικαιωμάτων. Κάθε κράτος οφείλει να εγγυάται, να εξασφαλίζει και να προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων όσων βρίσκονται στη δικαιοδοσία του, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, συνεπώς και τα δικαιώματα των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών. Στο Διεθνές Δίκαιο περιλαμβάνονται και ειδικά νομικά εργαλεία για την προστασία των προσφύγων, με σημαντικότερο όλων τη Διεθνή Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το καθεστώς των προσφύγων. Η Σύμβαση καθορίζει την έννοια του πρόσφυγα, «*ως το άτομο εκείνο που βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του ή του τόπου κατοικίας του, έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω πολιτικών πεποιθήσεων και εξαιτίας αυτού του φόβου δίωξης αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία αυτής της χώρας ή την επιστροφή σ' αυτήν*».

Βάσει της αρχής της μη επαναπροώθησης, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο απολαμβάνουν, πρωτίστως, το δικαίωμα της μη επιστροφής στη χώρα όπου κινδυνεύουν να υποστούν δίωξη. Η Σύμβαση κατοχυρώνει επίσης δικαιώματα και ελευθερίες όπως η προστασία της σωματικής ακεραιότητας στη χώρα υποδοχής, η συνδρομή για την ικανοποίηση βασικών αναγκών, η ελευθερία κυκλοφορίας, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη, στην εκπαίδευση και την οικογενειακή επανένωση.

³ <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/67711>

⁴ Πρόκειται για στοιχεία που δημοσίευσε η Ε.Σ.Α.μεΑ. σε ενημερωτικό δελτίο στο πλαίσιο υλοποίησης του έργου «Σχεδιάζοντας μαζί: Ενδυναμώνοντας τους πρόσφυγες με αναπηρία», διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.esamea.gr/publications/others/4093-ncdp-newsletter-planning-together-empowering-refugees-with-disabilities>

⁵ Τα δεδομένα αφορούν στην καταγραφή των προσφύγων και αιτούντων άσυλο που φιλοξενούνται σε κέντρα φιλοξενίας (camps) όπου η Ύπατη Αρμοστεία έχει παρουσία, και σε στεγαστικές δομές που χρηματοδοτεί.

⁶ WHO (2011). World report on disability. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/

Η προστασία των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις επιτάσσεται και από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)⁷. Η Σύμβαση αυτή, αναγνωρίζει την καθολικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς καμία διάκριση, διέπεται από γενικές αρχές όπως ο σεβασμός στην εγγενή αξιοπρέπεια, η ατομική αυτονομία και η ανεξαρτησία των ατόμων, η μη-διάκριση, η πλήρης ένταξη στην κοινωνία και ο σεβασμός στη διαφορετικότητα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, και απαιτεί από τα κράτη *«να λαμβάνουν υπόψη την προστασία και την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα που εφαρμόζουν»*. Επίσης, με το άρθρο 11 της Σύμβασης κατοχυρώνεται ρητά η υποχρέωση των κρατών να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που βρίσκονται σε καταστάσεις κινδύνου, ένοπλων συγκρούσεων, ανθρωπιστικών κρίσεων και φυσικών καταστροφών.

Στην Ευρώπη, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο προστατεύονται επιπροσθέτως από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. (2000)⁸. Με το άρθρο 26 του Χάρτη η Ένωση διακηρύσσει επίσης ότι αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο.

Στην Ελλάδα, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των πολιτικών διαχείρισης του προσφυγικού ζητήματος διαμορφώνεται σε σημαντικό βαθμό με βάση το ευρωπαϊκό πλαίσιο για τη μεταναστευτική πολιτική και το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ). Από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1999 έως σήμερα, καταγράφονται πλήθος συμφωνιών, κανονισμών και οδηγιών που στοχεύουν στην προοδευτική εγκαθίδρυση ενός ενιαίου «χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης», διαδικασία η οποία επισφραγίζεται με τη Συνθήκη της Λισαβόνας (ΣΛΕΕ). Η Ε.Ε. αναπτύσσει κοινή πολιτική στους τομείς του ασύλου, της μετανάστευσης και του ελέγχου των εξωτερικών συνόρων, η οποία οφείλει να βασίζεται στην αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών και να είναι δίκαιη έναντι των υπηκόων τρίτων χωρών. Το ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου συγκροτείται κυρίως από τα εξής: τον Κανονισμό του Δουβλίνου III, τον αναθεωρημένο Κανονισμό Eurodac και τις Κοινοτικές Οδηγίες 2013/32/ΕΕ, 2013/33/ΕΕ και 2011/95/ΕΕ. Η στρατηγική της Ε.Ε. για την διαχείριση της προσφυγικής κρίσης διασαφηνίζεται στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για τη Μετανάστευση (2015), το οποίο προβλέπει μέτρα άμεσης αντιμετώπισης των αφίξεων, μεταξύ των οποίων και η προσέγγιση των «κέντρων υποδοχής και ταυτοποίησης» (hotspots) που εφαρμόζεται στα ελληνικά νησιά. Στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης επισημαίνεται, ωστόσο, η ανάγκη αξιολόγησης και πιθανής αναθεώρησης του Κανονισμού του Δουβλίνου III, ο οποίος έχει αποτελέσει και στη χώρα μας αντικείμενο κριτικής. Είναι κοινός τόπος ότι ο Κανονισμός ασκεί υπέρμετρη πίεση στις χώρες πρώτης εισόδου όπως η Ελλάδα, αφού στην πλειονότητα των περιπτώσεων τις καθιστά υπόχρεες για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου των παράτυπα εισερχόμενων μεταναστών.

Από το 2016 και ύστερα, η διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος από την Ελλάδα καθορίζεται επίσης και από την εφαρμογή της Συμφωνίας ΕΕ - Τουρκίας, βάσει της οποίας, όλοι οι παρανόμως εισερχόμενοι μετανάστες από την Τουρκία στην Ελλάδα επιστρέφονται πίσω στην Τουρκία. Η Συμφωνία αυτή, έχει δεχθεί εκτεταμένη κριτική από διεθνείς οργανώσεις και φορείς της χώρας, τόσο ως προς το

⁷ Crock, Mary & Ernst, C & M. AO, R. (2013). Where Disability and Displacement Intersect: Asylum Seekers and Refugees with Disabilities. *International Journal of Refugee Law*. 24. 735-764. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.researchgate.net/publication/275001952_Where_Disability_and_Displacement_Intersect_Asylum_Seekers_and_Refugees_with_Disabilities

⁸ Ο Χάρτης επιβεβαιώνει το δικαίωμα στο άσυλο (άρθρο 18) καθώς και την αρχή της μη επαναπροώθησης (άρθρο 19).

ουσιαστικό της περιεχόμενο, το οποίο θεωρείται ότι παραβιάζει την αρχή της μη επαναπροώθησης, όσο και ως προς τις συνέπειες που έχει η εφαρμογή της, στις διαδικασίες άσυλου και στις συνθήκες διαβίωσης στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.) των ελληνικών νησιών (κυρίως μέσω της πολιτικής γεωγραφικού περιορισμού που είχε ως αποτέλεσμα).

1.4 Αντιμετώπιση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις

Η αντιμετώπιση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στο ευρωπαϊκό και ελληνικό πλαίσιο συνδέεται με την έννοια της ευαλωτότητας, βάσει της οποίας αναγνωρίζεται ότι ορισμένες κατηγορίες προσφύγων και αιτούντων άσυλο χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας προκειμένου να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους, αλλά και να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις τους κατά τις σχετικές διαδικασίες. Οι ευρωπαϊκές οδηγίες αναγνωρίζουν τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις ως ευάλωτη κατηγορία και επιτάσσουν διαδικαστικές εγγυήσεις και ειδικές συνθήκες υποδοχής σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ευαλωτότητάς τους. Αυτές οι γενικές κατευθύνσεις, ωστόσο, διακρίνονται από αοριστία⁹ σε ότι αφορά τον ορισμό και την αξιολόγηση της ευαλωτότητας και της αναπηρίας, ενώ και η ενσωμάτωσή τους στις εθνικές νομοθεσίες δεν λαμβάνει χώρα με ομοιόμορφο τρόπο.

Παρά τις συνεχείς τροποποιήσεις του νομοθετικού πλαισίου τα τελευταία χρόνια, η ελληνική νομοθεσία σταθερά εντάσσει τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στις κατηγορίες των «ευάλωτων προσώπων», όσων χρήζουν «διαδικαστικών εγγυήσεων» και «ειδικών συνθηκών υποδοχής». Στον πρόσφατο νόμο 4540/2018, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις κατατάσσονται στα ευάλωτα άτομα μαζί με τους ασυνόδευτους ανήλικους, τους ηλικιωμένους, τις γυναίκες σε κύηση ή λοχεία, τις μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα κ.ά.

Εντούτοις, ένα γενικό συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση του νομικού πλαισίου είναι ότι, παρά το γεγονός ότι προβλέπονται ειδικές συνθήκες και εγγυήσεις για τους ευάλωτους πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο, οι προβλέψεις της νομοθεσίας είναι σε πολλές περιπτώσεις ασαφείς και δεν εξειδικεύονται στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, με αποτέλεσμα να καθίστανται αναποτελεσματικές. Ειδικότερα, δεν υπάρχουν ρητές αναφορές στο σχετικό νομικό πλαίσιο σε απαιτήσεις για την προσβασιμότητα των υποδομών και των υπηρεσιών, ούτε στην υποχρέωση για παροχή εύλογων προσαρμογών στους πρόσφυγες/αιτούντες άσυλο με αναπηρία.

Μπορεί να υποστηριχτεί ότι η ευρωπαϊκή πολιτική για το άσυλο και τη μετανάστευση, τόσο σε επίπεδο οδηγιών και κανονισμών, όσο και σε επίπεδο στρατηγικών κειμένων και διατυπωμένων πολιτικών, δεν έχει έως σήμερα ενσωματώσει, ως όφειλε, την Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, καθώς όπως εξηγεί και η Ferri¹⁰, έχει επικεντρωθεί κυρίως στην αντιμετώπιση της παράτυπης μετανάστευσης και της παράνομης διακίνησης μεταναστών, παραβλέποντας ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Την υποχρέωση για ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στην ευρωπαϊκή πολιτική για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες έχει επισημάνει και η Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες στις συμπερασματικές παρατηρήσεις της (Concluding Observations) επί της έκθεσης προόδου της Ε.Ε. σχετικά με την εφαρμογή της συγκεκριμένης Σύμβασης. Επίσης, τον Ιούνιο του 2016,

⁹ Βλ. European Council on Refugees and Exiles (ECRE) (2017). The concept of vulnerability in European asylum procedures. Asylum Information Database (AIDA). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/shadow-reports/aida_vulnerability_in_asylum_procedures.pdf

¹⁰ Ferri, D. (2017) The Role of the European Union in Protecting the Rights of Asylum Seekers with Disabilities. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.openstarts.units.it/bitstream/10077/15222/1/BSA3_07-Ferri.pdf

το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, συμεριζόμενο τις παρατηρήσεις της Επιτροπής για τα Δικαιώματα των τόμων με Αναπηρίες ζητάει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης να προβλέπουν ειδική μέριμνα για την φροντίδα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις όταν υποβάλλουν προτάσεις για την αντιμετώπιση του προσφυγικού¹¹.

2. Υφισταμένη κατάσταση στην Ελλάδα

2.1 Διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης (ν.4375/2016)

Καθ' όλη τη διάρκεια των διαδικασιών υποδοχής και ταυτοποίησης, οι νεοεισερχόμενοι πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς θα πρέπει να τελούν υπό αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, να διατηρούν την οικογενειακή τους ενότητα, να έχουν πρόσβαση σε επείγουσα υγειονομική περίθαλψη και κάθε απαραίτητη θεραπευτική αγωγή ή ψυχοκοινωνική στήριξη, να ενημερώνονται επαρκώς για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, να έχουν πρόσβαση σε καθοδήγηση και νομική συμβουλή/συνδρομή, να διατηρούν επαφή με φορείς και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και να έχουν δικαίωμα επικοινωνίας με τους συγγενείς τους και τα οικεία πρόσωπα. Εφόσον ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, οι νεοεισερχόμενοι πρόσφυγες θα πρέπει να τυγχάνουν της κατάλληλης κατά περίπτωση μεταχείριση και να λαμβάνεται ειδική μέριμνα για την κάλυψη των αναγκών τους. Μεταξύ άλλων, προβλέπεται και η εξασφάλιση ειδικών χώρων διαμονής στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης έως την ολοκλήρωση των σχετικών διαδικασιών, οι οποίοι θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένοι στις ανάγκες των ευάλωτων ομάδων.

Η εκτίμηση της ευαλωτότητας αποτελεί κομβικό σημείο των διαδικασιών υποδοχής-ταυτοποίησης ώστε να παρασχεθεί στους ευάλωτους πρόσφυγες η αναγκαία προστασία και οι αναγκαίες εγγυήσεις. Η ευαλωτότητα αξιολογείται κατά τη διαδικασία ταυτοποίησης από κλιμάκιο του ΚΕ.ΕΛ.Π.ΝΟ¹². ή διαπιστώνεται και καταγράφεται σε μετέπειτα στάδιο, κατά τη διαδικασία υποβολής και εξέτασης αιτημάτων ασύλου και καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής των ατόμων αυτών στη χώρα.

➤ **Παραβίαση του δικαιώματος σε συνθήκες υποδοχής**

Αρκετοί πρόσφυγες στερούνται σήμερα το δικαίωμά τους σε διαδικασίες υποδοχής, πολλές φορές λόγω σοβαρών καθυστερήσεων στις σχετικές διαδικασίες, ενώ σε άλλες περιπτώσεις έρχονται αντιμέτωποι με την αδικαιολόγητη πρακτική επιβολής κράτησης. Σύμφωνα με καταγγελίες μη κυβερνητικών οργανώσεων, δεν είναι επίσης λίγοι όσοι απελαύνονται παράνομα από τη χώρα, πρακτική που φαίνεται ότι έχει εφαρμοστεί και σε αιτούντες άσυλο, ενώ σύμφωνα πάλι με καταγγελίες¹³, από τις επαναπροωθήσεις στον Έβρο δεν εξαιρούνται ούτε τα ευάλωτα άτομα και οι οικογένειές τους. Νεοεισερχόμενοι που συλλαμβάνονται κατά την άφιξή τους και μεταφέρονται απευθείας σε προαναχωρησιακά κέντρα (Εβρος, Κως), τελώντας υπό καθεστώς κράτησης έως ότου υπάρξει

¹¹ On the implementation of the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, with special regard to the Concluding Observations of the UN CRPD Committee (2015/2258(INI)).

¹² Η αξιολόγηση της ευαλωτότητας βασίζεται στην τροποποιημένη έκδοση (Αύγουστος 2018) του δομημένου εργαλείου του ΚΕΕΛΠΝΟ «Έντυπο Ιατρικής και Ψυχοκοινωνικής Αξιολόγησης της Ευαλωτότητας», το οποίο ταξινομεί σε διαβαθμισμένη κλίμακα τα άτομα σε: α) ευάλωτα, β) όχι ευάλωτα που όμως έχουν ειδικές ανάγκες φιλοξενίας και γ) όχι ευάλωτα, χωρίς ανάγκες φροντίδας.

¹³ Greek Council for Refugees (2018). Borderlines of Despair: First-line reception of asylum seekers at the Greek borders. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://www.thesocialchangeinitiative.org/wp-content/uploads/2019/03/GCR_Borderlines.pdf

διαθέσιμη θέση σε Κ.Υ.Τ., σε πολλές περιπτώσεις παραμένουν ακόμα και μήνες χωρίς να έχουν ταυτοποιηθεί πλήρως και χωρίς να τους έχει γίνει ολοκληρωμένη αξιολόγηση για ύπαρξη αναπηρίας/ευαλωτότητας. Παρότι δίνεται προτεραιότητα σε άτομα με ορατή αναπηρία ή άλλη ορατή ευαλωτότητα για τη μεταφορά τους σε Κ.Υ.Τ., οι πρόσφυγες με μη εμφανείς αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις δεν αξιολογούνται λόγω των ελλείψεων σε ειδικευμένο προσωπικό, παραμένοντας έτσι για μεγαλύτερα διαστήματα υπό καθεστώς κράτησης, σε απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης. Σε πρόσφατη έκθεσή της, η Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT) του Συμβουλίου της Ευρώπης, κρίνει ως ακατάλληλες τις συνθήκες κράτησης και διαπιστώνει κακομεταχείριση των κρατούμενων μεταναστών στην Ελλάδα, κυρίως στους χώρους κράτησης στον Έβρο, και στο προαναχωρησιακό κέντρο της Μόριας στη Λέσβο¹⁴. Πέραν των περιπτώσεων ξεκάθαρης επιβολής περιορισμού της ελευθερίας, στην πραγματικότητα και τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης έχουν μετατραπεί - λόγω της εφαρμογής της πολιτικής γεωγραφικού περιορισμού - σε «ανοιχτές φυλακές», αφού χιλιάδες πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο βρίσκονται παγιδευμένοι εκεί αντιμετωπίζοντας απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης.

➤ **Μεγάλος αριθμός προσφύγων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις χωρίς καταγραφή ευαλωτότητας**

Είναι σαφές από τον καταγεγραμμένο αριθμό προσφύγων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις ότι το σύστημα εξέτασης της αναπηρίας/ευαλωτότητας αντιμετωπίζει σοβαρές δυσλειτουργίες, με αποτέλεσμα ένας πολύ μεγάλος αριθμός ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις να μην ταυτοποιείται. Έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)¹⁵ διαπιστώνει και αυτή ότι οι διαδικασίες ταυτοποίησης μεταναστών και προσφύγων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις είναι προβληματικές στα κράτη μέλη της Ε.Ε., και μεγάλος αριθμός από αυτά τα άτομα παραμένει αδιάγνωστος, αποδίδοντας αυτή τη δυσλειτουργία, μεταξύ άλλων, στην υιοθέτηση των σύντομων και απλοποιημένων διαδικασιών ασύλου. Βασικό πρόβλημα στη διαδικασία εξέτασης της ευαλωτότητας είναι η έλλειψη γνώσεων και εξειδίκευσης των στελεχών σχετικά με την αναπηρία και τις κατηγορίες της, και ειδικότερα σχετικά με τις μη εμφανείς αναπηρίες (κυρίως ψυχικές και νοητικές) και τις χρόνιες παθήσεις, αλλά και η ελλιπής κατάρτιση στην ταυτοποίηση θυμάτων βασανιστηρίων ή σεξουαλικής βίας¹⁶.

Και σε αυτόν τον τομέα οι συνεχείς τροποποιήσεις των διαδικασιών έχουν δημιουργήσει προβλήματα και καθυστερήσεις στην έγκαιρη εφαρμογή της αξιολόγησης της αναπηρίας/ευαλωτότητας σε όλους τους νεοεισερχόμενους πρόσφυγες.

Σύμφωνα με τον Συνήγορο του Πολίτη, παρατηρήθηκε ότι δεν ακολουθούνται στην πράξη για όλους τους νεοεισερχόμενους οι επιβεβλημένες ιατρικές και ψυχοκοινωνικές διαδικασίες της πρώτης υποδοχής, ώστε να εντοπιστούν περαιτέρω ευάλωτες περιπτώσεις που ενδεχομένως να διέφυγαν της αστυνομικής καταγραφής¹⁷.

Οι ιατρικές και ψυχοκοινωνικές διαδικασίες αξιολόγησης που διενεργούνται πλέον με ευθύνη του ΚΕ.ΕΛ.Π.ΝΟ. αντιμετωπίζουν σοβαρό ζήτημα υποστελέχωσης εξειδικευμένου προσωπικού. Για παράδειγμα, στη Λέσβο (Μόρια) υπήρχε για αρκετούς μήνες ένας μόνο γιατρός, όταν οι διαμένοντες στο

¹⁴ <https://www.e-evros.gr/gr/eidhseis/3/symboyllo-ths-eyrwphs-kakometaxeirish-a8lies-syn8hkes-stonebro/post37195>

¹⁵ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1500-Greek-border-situation-report2011_EN.pdf

¹⁶ UNHCR, UNFPA and WRC (2016). Initial assessment report: protection risks and responses for women and girls in the european refugee and migrant crisis Greece and the former Yugoslav Republic of Macedonia. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GBV-Assessment-Greece-Macedonia.pdf>

¹⁷ https://www.synigoros.gr/resources/docs/greek_ombudsman_migrants_refugees_2017-el.pdf

Κ.Υ.Τ. ανέρχονταν σε 11.000 άτομα, και ενώ κάθε μήνα εισέρχονταν περίπου 2.000 άτομα. Αναφέρεται δε, ότι για διάστημα ενός μηνός δεν υπήρχε κανένας γιατρός στη Μόρια (OXFAM)¹⁸. «*Τουλάχιστον έναν μήνα μετά την παραίτηση του διορισμένου γιατρού στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) της Μόριας, τον Νοέμβριο, δεν λειτουργούσε η διαδικασία εντοπισμού ευάλωτων, βάζοντας σε σοβαρό κίνδυνο υγείας πρόσφυγες που δικαιούνται να μεταφερθούν μέσα σε 25 ημέρες στην ενδοχώρα, σε καλύτερες συνθήκες, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε περίθαλψη*». Επιπροσθέτως, κατά τη διαδικασία αξιολόγησης της ευαλωτότητας αναφέρονται σοβαρά προβλήματα επικοινωνίας, όπως περιπτώσεις νεοεισερχόμενων που δεν είχαν πρόσβαση σε διερμνείς¹⁹. Προβλήματα επικοινωνίας αντιμετωπίζουν και άτομα κωφά ή βαρήκοα που δεν έχουν πρόσβαση στη νοηματική γλώσσα, όπως έχει διαπιστώσει η Ε.Σ.Α.μεΑ.

2.2 Εξέταση αιτημάτων διεθνούς προστασίας και διαδικαστικές εγγυήσεις

Η καταγραφή της ευαλωτότητας επιφέρει πρωτίστως την ενεργοποίηση διαδικαστικών εγγυήσεων σχετικά με την υποβολή και την εξέταση των αιτημάτων ασύλου, αποτελώντας δικλίδα ασφαλείας για την προστασία των δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, καθώς και των λοιπών ευάλωτων κατηγοριών. Ειδικότερα για τους ευάλωτους προβλέπεται ότι:

- Οι αρμόδιες Αρχές Παραλαβής δύνανται να καταγράφουν και να εξετάζουν κατά προτεραιότητα αιτήσεις διεθνούς προστασίας οι οποίες ανήκουν σε ευάλωτα πρόσωπα ή σε πρόσωπα που χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων (άρθρο 51 παρ. 6 του ν.4375/2016).
- Οι ευάλωτοι αιτούντες εξαιρούνται από την ταχεία διαδικασία στα σύνορα η οποία εφαρμόζεται στα Κ.Υ.Τ. των νησιών, βάσει του άρθρου 60, παρ. 4 του ν.4375/2016, και παραπέμπονται στην κανονική διαδικασία (άρθρο 50, παρ. 2) που διεκπεραιώνεται στην ενδοχώρα²⁰.
- Οι ευάλωτοι εξαιρούνται από το σύστημα καταγραφής μέσω Skype, το οποίο αντιμετωπίζει δυσλειτουργίες²¹, και απευθύνονται απευθείας στα γραφεία ασύλου.
- Σύμφωνα με τον Κανονισμό του Δουβλίνου, αναφορικά με το κράτος μέλος που είναι υπεύθυνο για την εξέταση του αιτήματος ασύλου, στην περίπτωση των αιτούντων άσυλο με σοβαρή αναπηρία ή σοβαρή ασθένεια λαμβάνεται υπόψη η σχέση εξάρτησης από συγγενικό πρόσωπο (τέκνο, αδελφό ή γονιό) που διαμένει νόμιμα σε ένα από τα κράτη μέλη, το οποίο κράτος ορίζεται ως υπεύθυνο για την εξέταση του αιτήματος ασύλου.
- Η ευρωπαϊκή οδηγία απαιτεί οι αιτούντες άσυλο να ενημερώνονται «σε γλώσσα την οποία κατανοούν» σχετικά με τη διαδικασία χορήγησης ασύλου, απαίτηση η οποία στην περίπτωση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις επιτάσσει την υποχρέωση να παρέχονται πληροφορίες σε προσβάσιμες μορφές (στη νοηματική γλώσσα, σε γραφή Braille, σε κείμενα easy-to-read).

Θετικό σημείο της ελληνικής νομοθεσίας είναι ότι στο Προεδρικό Διάταγμα 141/2013 (Οδηγία 2011/95/ΕΕ - Άρθρο 10 /Λόγοι δίωξης), η ελληνική πολιτεία έχει, ορθώς, ενσωματώσει στους λόγους δίωξης για την αναγνώριση του πρόσφυγα τη δίωξη λόγω αναπηρίας²², παρότι δεν υπήρχε στο κείμενο

¹⁸ OXFAM MEDIA BRIEFING (2019). Vulnerable and abandoned: How the Greek reception system is failing to protect the most vulnerable people seeking asylum. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [https://www.oxfamnovib.nl/Files/rapporten/2019/2019-01%20Greece%20media%20briefing_FINAL-embargo%20notice%20\(1\).pdf](https://www.oxfamnovib.nl/Files/rapporten/2019/2019-01%20Greece%20media%20briefing_FINAL-embargo%20notice%20(1).pdf)

¹⁹ Στο ίδιο.

²⁰ Στο πλαίσιο αυτό, η Υπηρεσία Ασύλου εξαίρεσε 2.961 αιτούντες το 2016 και 5.665 το πρώτο εξάμηνο του 2017 από την διαδικασία συνόρων.

²¹ βλ. https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiosyni/161571_dikigoroi-kata-ypiresias-asyloy-gia-ti-hrisi-skype

²² Οδηγία 2011/95/ΕΕ-Άρθρο 10 /Λόγοι δίωξης: «Ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα καταγωγής μία ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα μπορεί να περιλαμβάνει ομάδα που βασίζεται στο κοινό χαρακτηριστικό του φύλου, της ηλικίας, της αναπηρίας ή της κατάστασης υγείας ή του σεξουαλικού προσανατολισμού».

της ευρωπαϊκής οδηγίας. Επιπροσθέτως, ως προς το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας στους αναγνωρισμένους πρόσφυγες, το άρθρο 20 απαιτεί να λαμβάνεται υπόψη η ειδική κατάσταση των ευάλωτων προσώπων, όπως τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, η οποία θα διαπιστώνεται μετά από αξιολόγηση της κάθε περίπτωσης. Σύμφωνα με το ΠΔ, βασικά δικαιώματα των αναγνωρισμένων προσφύγων στη χώρα είναι: Η προστασία από την επαναπροώθηση, η ενημέρωση και η πρόσβαση σε πληροφορίες και σε γλώσσα την οποία κατανοούν ή ευλόγως εικάζεται ότι κατανοούν, η διατήρηση της οικογενειακής ενότητας, η πρόσβαση στην απασχόληση και στην εκπαίδευση. Επιπλέον, αποτελεί υποχρέωση του κράτους να παρέχει στους πρόσφυγες επαρκή υγειονομική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένης της θεραπείας των ψυχικών παθήσεων και της κάλυψης των “ειδικών αναγκών” των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις (άρθρο 31).

➤ **Καθυστερήσεις στην εξέταση αιτημάτων ασύλου**

Ως γενικό πρόβλημα, το οποίο επηρεάζει κυρίως τα άτομα με μη εμφανή ευαλωτότητα η οποία δεν έχει ταυτοποιηθεί, είναι οι μεγάλες καθυστερήσεις που διαπιστώνονται στις διαδικασίες εξέτασης των αιτημάτων ασύλου, κυρίως λόγω της υποστελέχωσης των αρμόδιων υπηρεσιών, με αποτέλεσμα να παραμένουν σε εκκρεμότητα χιλιάδες υποθέσεις αιτημάτων (σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της Υπηρεσίας Ασύλου, στις 28.2.2019 εκκρεμούσαν 61.570 αιτήσεις²³). Οι καθυστερήσεις αυτές πλήττουν περισσότερο όσους ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, όπως τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

➤ **Περιπτώσεις που δεν παρέχονται οι διαδικαστικές εγγυήσεις**

Αναφορικά με τις καταγεγραμμένες περιπτώσεις ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, η Υπηρεσία Ασύλου υποχρεούται να εξετάζει τα αιτήματα των εν λόγω αιτούντων κατά προτεραιότητα. Ωστόσο, σύμφωνα με καταγγελίες παρατηρούνται πολλές περιπτώσεις όπου δεν προτεραιοποιούνται οι υποθέσεις ευάλωτων ατόμων. Επίσης, με βάση στοιχεία της οργάνωσης «ΑΙΤΗΜΑ», παρότι οι ευάλωτοι αιτούντες εξαιρούνται από τη διαδικασία καταγραφής μέσω Skype, αντιμετωπίζουν δυσκολίες σε περίπτωση που παρουσιαστούν στην Υπηρεσία Ασύλου χωρίς να έχουν την υποστήριξη κάποιας οργάνωσης ή χωρίς την παρουσία δικηγόρου²⁴.

➤ **Ελλείψεις στην ενημέρωση των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις**

Πρόβλημα αποτελεί και η έλλειψη ενημέρωσης των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις για τις διευκολύνσεις που μπορούν να απολαμβάνουν κατά τη διαδικασία υποβολής του αιτήματός τους. Το ειδικό γραφείο της Υπηρεσίας Ασύλου που εξυπηρετεί αποκλειστικά ευάλωτα άτομα (Κέντρο Αλληλεγγύης Αθήνας, πρώην Φρουραρχείο), δεν είναι γνωστό στους ευάλωτους αιτούντες. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι σε σχετικό οπτικοακουστικό υλικό που βρίσκεται αναρτημένο στο site του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής και παρουσιάζει την υποβολή αιτήματος στο Κέντρο Αλληλεγγύης Αθήνας (Κ.Κ.Α.) από πρόσωπα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, λείπει η όποια αναφορά στους αιτούντες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

➤ **Σοβαρά προβλήματα προσβασιμότητας των υπηρεσιών και των διαδικασιών ασύλου**

Το Κέντρο Αλληλεγγύης Αθήνας, όπως και τα περιφερειακά γραφεία ασύλου, αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα φυσικής προσβασιμότητας σε άτομα με κινητικά και αισθητηριακά προβλήματα (το Κ.Α.Α. δεν έχει ούτε ανελκυστήρα). Πέραν του ζητήματος της κτηριακής προσβασιμότητας, βασικό πρόβλημα

²³ Στατιστικά Στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου (από 7.6.2013 έως 28.02.2019)

²⁴ https://www.asylumineurope.org/sites/default/files/resources/aitima_on_hold.pdf

των διαδικασιών ασύλου αποτελεί και η μη διάθεση όλων των αναγκαίων πληροφοριών και εγγράφων σε προσβάσιμες μορφές για όλες τις κατηγορίες αναπηρίας.

➤ ***Ανεπαρκής υποστήριξη όλων των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις κατά τη διαδικασία υποβολής/εξέτασης του αιτήματος***

Ένα ακόμη ζήτημα που πρέπει να συζητηθεί είναι το κατά πόσο παρέχεται σε όλους τους αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις η αναγκαία υποστήριξη προκειμένου να τεκμηριώσουν αποτελεσματικά την αίτησή τους για παροχή ασύλου, δεδομένου ότι πρόκειται για αρκετά περίπλοκη και απαιτητική διαδικασία. Κατά τη διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων ασύλου, οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις αντιμετωπίζουν πρόσθετες δυσκολίες, και ιδίως οι αιτούντες με νοητικές ή ψυχικές αναπηρίες ή/και επικοινωνιακές δυσκολίες. Για αυτούς τους αιτούντες άσυλο είναι κάποιες φορές δυσκολότερο να κατανοήσουν τις ερωτήσεις που τους υποβάλλονται κατά τη συνέντευξη ασύλου, να ανακαλέσουν στη μνήμη τους γεγονότα ή να παρέχουν μια συνεκτική αφήγηση της ιστορίας τους²⁵.

➤ ***Μη καταρτισμένο προσωπικό σε θέματα αναπηρίας***

Όπως διαπιστώθηκε σε εκπαιδευτικά σεμινάρια της Ε.Σ.Α.μεΑ., πολλοί χειριστές αιτημάτων της Υπηρεσίας Ασύλου δεν έχουν γνώση σε θέματα αναπηρίας, ούτε έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες ώστε μεταχειρίζονται αποτελεσματικά και δίκαια αιτούντες άσυλο με αναπηρία. Ειδικότερα, όπως συνάγεται από τα στατιστικά στοιχεία της Υπηρεσίας Ασύλου²⁶, παρότι το σύνολο των χειριστών αιτήσεων διεθνούς προστασίας πραγματοποιούν συνεντεύξεις ασύλου με ευάλωτα πρόσωπα, δεν έχουν λάβει όλοι την αναγκαία κατάρτιση σε θέματα ευαλωτότητας και στη διεξαγωγή συνεντεύξεων με άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, στο πλαίσιο της επιμόρφωσης που λαμβάνουν από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO). Σε ορισμένες περιπτώσεις διαπιστώνονται σοβαρές παραβιάσεις δικαιωμάτων των ευάλωτων αιτούντων άσυλο, καθώς, σύμφωνα και με τον Συνήγορο του Πολίτη (2016), έχουν διαπιστωθεί περιπτώσεις όπου η ευαλωτότητα του αιτούντος δεν λαμβάνεται καν υπόψη κατά την εξέταση αιτημάτων ασύλου σε πρώτο βαθμό, παρότι αυτή έχει καταγραφεί από την υπηρεσία υποδοχής.

2.3 Παροχή νομικής συνδρομής

➤ ***Περιορισμός της δωρεάν παροχής νομικής βοήθειας για την εξέταση αιτημάτων ασύλου***

Το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο προβλέπει δωρεάν νομική συνδρομή μόνο για την εξέταση αιτημάτων ασύλου σε δεύτερο βαθμό. Ωστόσο, η νομική συνδρομή στη διαδικασία υποβολής αίτησης ασύλου σε πρώτο βαθμό είναι απολύτως αναγκαία στους αιτούντες άσυλο ώστε να διασφαλίζεται ότι ακολουθείται η κατάλληλη διαδικασία με δίκαιους όρους, ότι τηρούνται οι σχετικές προθεσμίες και εγγυήσεις και ότι δεν παραβιάζονται τα δικαιώματά τους. Ειδικότερα για τους αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, η νομική συνδρομή είναι ακόμα περισσότερο απαραίτητη ώστε να διασφαλίζεται ότι η ευαλωτότητά τους λαμβάνεται υπόψη σε όλες τις διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης, αλλά και κατάθεσης και εξέτασης του αιτήματος ασύλου. Οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις αντιμετωπίζουν πολλές φορές δυσκολίες πρόσβασης σε πληροφορίες ή μπορεί να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη δυσκολία στο να συγκροτήσουν, να διατυπώσουν και να εκφράσουν με τεκμηριωμένο

²⁵ Ferri, ο.π., σελ.13.

²⁶ Βλ. Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, Υπηρεσία Ασύλου (15.2.2018). Στατιστικά στοιχεία υπηρεσίας ασύλου-AIDA Report on Greece 2017.

τρόπο το αίτημά τους κατά τη διαδικασία της συνέντευξης. Η παροχή νομικής συνδρομής είναι αναγκαία για την υποστήριξη του αιτήματος ευαλωτότητας (κατάθεση αίτησης, ιατρικών εγγράφων κ.λπ.), καθώς και για την αμφισβήτηση πιθανών αρνητικών προηγούμενων αποφάσεων που αφορούν στη διαπίστωση της ευαλωτότητας²⁷. Στην πράξη, σύμφωνα με σχετικό κείμενο συστάσεων που δημοσίευσαν από κοινού 14 μη κυβερνητικές οργανώσεις στην Ελλάδα²⁸, η παροχή νομικής συνδρομής είναι αποσπασματική λόγω πολυάριθμων διοικητικών, νομοθετικών και πρακτικών εμποδίων. Συχνότατα οι αιτούντες αναγκάζονται να παρακολουθούν χωρίς βοήθεια ένα περίπλοκο σύστημα ασύλου, χωρίς επαρκή πληροφόρηση, με γλωσσικά εμπόδια, βιώνοντας παράλληλα πολλαπλές αντιξοότητες στην καθημερινή τους διαβίωση. Σύμφωνα με το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες²⁹, η παροχή νομικής συνδρομής σε πρώτο βαθμό που υλοποιείται μέσω προγραμμάτων μη κυβερνητικών οργανώσεων είναι περιορισμένη, αφενός γιατί οι δικηγόροι των οργανώσεων αδυνατούν να εξυπηρετήσουν το σύνολο των χιλιάδων αιτούντων και αφετέρου γιατί εξαρτώνται από βραχυπρόθεσμα συνήθως προγράμματα χρηματοδότησης.

Μεγαλύτερο είναι το πρόβλημα στα νησιά, όπου οι οργανώσεις που δραστηριοποιούνται είναι λιγότερες συγκριτικά με την ηπειρωτική Ελλάδα, και κατά συνέπεια διαπιστώνονται μεγαλύτερες δυσκολίες πρόσβασης σε νομική στήριξη. Στη νησιωτική χώρα πολλοί αιτούντες, μεταξύ των οποίων ευάλωτοι και αιτούντες με μη εμφανή αναπηρία, οδηγούνται στην ταχύρρυθμη διαδικασία συνόρων και στερούνται ακόμα και το δικαίωμά τους σε νομική συνδρομή κατά την εξέταση του αιτήματος σε δεύτερο βαθμό, λόγω της υποστελέχωσης του μητρώου δικηγόρων της Υπηρεσίας Ασύλου.

Δεδομένης της διαρκώς μεταβαλλόμενης σχετικής νομοθεσίας, η νομική συνδρομή είναι απαραίτητη, ειδικά για τους αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, όχι μόνο για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου, αλλά και για την εξασφάλιση δικαιωμάτων που συνδέονται με βασικές ανάγκες, με την πρόσβαση σε κοινωνικές παροχές και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και με το δικαίωμα σε κατάλληλες συνθήκες υποδοχής, στέγασης και διαβίωσης.

2.4 Υλικές συνθήκες υποδοχής και διαβίωσης

Όλοι οι υπήκοοι τρίτων χωρών και οι ανιθαγενείς που υποβάλουν αίτηση για διεθνή προστασία επί ελληνικού εδάφους δικαιούνται υλικές συνθήκες υποδοχής που να εξασφαλίζουν κατάλληλο βιοτικό επίπεδο³⁰. Οι συνθήκες αυτές οφείλουν να εξασφαλίζουν την επιβίωσή τους και να προστατεύουν τη σωματική και ψυχική τους υγεία, επιδεικνύοντας σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Οι αρμόδιες αρχές υποχρεούνται να παρέχουν σε όλους τους αιτούντες στέγαση, σίτιση, πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, πρόσβαση στην εκπαίδευση (για ανηλίκους) και πρόσβαση στην αγορά εργασίας και την επαγγελματική κατάρτιση.

Οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις χρήζουν ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων προκειμένου να απολαμβάνουν τα δικαιώματα και να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στο νόμο. Οι ειδικές συνθήκες υποδοχής πρέπει να εφαρμόζονται καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας χορήγησης ασύλου, και η κατάσταση των ατόμων αυτών πρέπει να παρακολουθείται καταλλήλως. Οι ειδικές ανάγκες των προσφύγων και αιτούντων άσυλο λαμβάνονται υπόψη ακόμα κι αν η αναπηρία εντοπιστεί σε μεταγενέστερο στάδιο. Η αρμόδια αρχή υποδοχής, σε

²⁷ *Νομική συνδρομή για τους μετανάστες, τους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες στην Ελλάδα: Προκλήσεις και εμπόδια*. Ιανουάριος 2018. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://metadrasi.org/%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%AE/>

²⁸ Στο ίδιο.

²⁹ <https://www.gcr.gr/el/news/press-releases-announcements/item/1012-anev-nomikis-ypostirikisis-sedeytero-vathmo-oi-prosfyges-sta-nisia>

³⁰ Νόμος 4540/2018 (Οδηγία για τις Συνθήκες Υποδοχής).

συνεργασία με τους αρμόδιους κρατικούς φορείς, διεθνείς οργανισμούς και πιστοποιημένους κοινωνικούς φορείς, μεριμνά για την παροχή υλικών συνθηκών υποδοχής σε είδος ή με μορφή χρηματικού βοηθήματος στους αιτούντες διεθνή προστασία.

➤ **Συνθήκες ασφυξίας και παράτυπη παραμονή ευάλωτων ατόμων στα Κ.Υ.Τ. των νησιών**

Η Συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας και η συνακόλουθη πολιτική γεωγραφικού περιορισμού στα νησιά έχουν, κατά κοινή ομολογία, οδηγήσει τα Κ.Υ.Τ. σε συνθήκες συνωστισμού και ασφυξίας. Οι εν λόγω συνθήκες έχουν οδηγήσει στα δραματικά φαινόμενα αλληπάλληλων θανάτων και αυτοκτονιών στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ενώ ιδιαίτερα ανησυχητική είναι και η αύξηση φαινομένων ρατσιστικής βίας. Οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις είναι περισσότερο ευάλωτοι σε ρατσιστικές συμπεριφορές, βία και παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους λόγω του ότι φέρουν τη διττή ταυτότητα του «αλλοδαπού» και του «ανάπηρου».

Παρά το γεγονός ότι οι εισερχόμενοι πρόσφυγες και μετανάστες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις εξαιρούνται από τις διαδικασίες των συνόρων και τους επιτρέπεται να μετακινηθούν στην ηπειρωτική χώρα, οι αδυναμίες που διαπιστώνονται στη διαδικασία αξιολόγησης της ευάλωτικότητας, καθώς και οι ελλείψεις σε κατάλληλες στεγαστικές δομές φιλοξενίας στην ενδοχώρα, έχουν ως αποτέλεσμα την παραμονή αυτών των ατόμων για μεγάλα χρονικά διαστήματα στα Κ.Υ.Τ. των νησιών. Παρότι έχει επιταχυνθεί περιοδικά από τις ελληνικές αρχές η μεταφορά «ευάλωτων» ατόμων στην ενδοχώρα, από τα τέλη Νοεμβρίου 2018 εκτιμάται ότι 2.200 άνθρωποι που έχουν χαρακτηριστεί ως επιλέξιμοι για μετακίνηση εξακολουθούν να περιμένουν στα Κ.Υ.Τ.³¹.

➤ **Γενικευμένη ανασφάλεια και φόβος**

Σύμφωνα με έρευνα που διενήργησε η μη κυβερνητική οργάνωση Refugee Rights Europe³² στο Κ.Υ.Τ. της Λέσβου (Μόρια), η έλλειψη ασφάλειας και φύλαξης αναφέρθηκε ως η μεγαλύτερη ανησυχία όλων των ερωτηθέντων προσφύγων και αιτούντων άσυλο, με τα 2/3 των ερωτώμενων στη Μόρια να δηλώνουν ότι δεν αισθάνονται ποτέ ασφαλείς μέσα στο camp, και σχεδόν οι μισοί από τους ερωτηθέντες να αναφέρουν ότι βίωσαν αστυνομική βία. Η γενικευμένη ανασφάλεια που βιώνουν οι νεοεισερχόμενοι πρόσφυγες στα Κ.Υ.Τ. έχει πολλαπλάσιες συνέπειες για τους περισσότερο ευάλωτους όπως είναι τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Με βάση στοιχεία της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (Νοέμβριος του 2018), στο Κ.Υ.Τ. στο Βαθύ της Σάμου, ενώ η χωρητικότητα του κέντρου είναι για 650 άτομα, το κέντρο και η περιοχή γύρω από αυτό φιλοξενούν πάνω από 4.000 ανθρώπους - έξι φορές πάνω από τις προδιαγραφές του. Το Κ.Υ.Τ. της Μόριας στη Λέσβο στεγάζει περίπου 6.500 ανθρώπους - τρεις φορές πάνω από τη χωρητικότητά του - παρά τις πρόσφατες μεταφορές στην ενδοχώρα, με αποτέλεσμα σχεδόν 2.000 αιτούντες άσυλο να αναγκάζονται να μένουν στον κοντινό ελαιώνα³³.

➤ **Απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης**

Η διαβίωση σε συνθήκες συνωστισμού είναι ιδιαίτερα επιβαρυντική για άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις. Ειδικότερα, η έκθεση σε ακραίες καιρικές συνθήκες, περισσότερο κατά τους χειμερινούς μήνες, καθώς και η έλλειψη πρόσβασης σε εγκαταστάσεις υγιεινής, καθιστούν βασανιστική και επικίνδυνη την καθημερινή διαβίωση των ευάλωτων ατόμων στα Κ.Υ.Τ. Χαρακτηριστικά, η οργάνωση International Rescue Committee (IRC) αναφέρει ότι: *Με τις υπάρχουσες υποδομές, αναλογεί ένα ντους*

³¹ <https://legalcentresvos.org/2018/12/06/greece-eu-move-asylum-seekers-to-safety-end-containmentpolicy-organize-transfers-now/>

³² https://refugee-rights.eu/wp-content/uploads/2018/11/RRE_AnIslandInDespair.pdf

³³ <https://www.newsit.gr/ellada/ypati-armosteia-kraygi-agonias-gia-ta-hotspots-samou-kai-lesvou/2652597/>

ανά 84 άτομα και μια τουαλέτα ανά 72 άτομα. Οι διαμένοντες στο Κ.Υ.Τ. πρέπει να σπώνονται από τις τέσσερις το πρωί για να σταθούν στην ουρά για φαγητό και νερό, τα οποία διανέμονται στις οκτώ. Το αποχετευτικό σύστημα είναι τόσο βεβαρημένο, ώστε ακατέργαστα λύματα φθάνουν στα στρώματα όπου κοιμούνται παιδιά και διαρρέουν σε ανοιχτές αποχετεύσεις και αυλάκια³⁴.

Οι συνθήκες διαβίωσης στα Κ.Υ.Τ. έχουν απασχολήσει πολλές φορές ΜΚΟ, αλλά και την Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η οποία έχει εκφράσει βαθιά ανησυχία για την επισφαλής κατάσταση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις κατά την τρέχουσα μεταναστευτική κρίση στην Ε.Ε., και ειδικότερα για το γεγονός ότι οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία εξακολουθούν να κρατούνται εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπό συνθήκες που δεν παρέχουν την αναγκαία υποστήριξη και τις κατάλληλες εύλογες προσαρμογές³⁵.

➤ **Συνθήκες στέγασης και διαβίωσης αναγνωρισμένων προσφύγων**

Οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες και οι δικαιούχοι επικουρικής προστασίας, αντίθετα με τους αιτούντες άσυλο, δεν έχουν νομοθετικά κατοχυρωμένο δικαίωμα σε παροχή στέγης από το κράτος. Αναγνωρισμένοι πρόσφυγες που έχουν επιστραφεί στην Ελλάδα από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ζουν άστεγοι ή σε επισφαλείς συνθήκες στέγασης σε καταλήψεις ή σε εγκαταλελειμμένα κτίρια στην Αθήνα, όπως διαπιστώνουν σε έκθεσή τους οι οργανώσεις «Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο» (RSA) και PROASYL³⁶. *«Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση τετραμελούς ευάλωτης οικογένειας αναγνωρισμένων προσφύγων που επιστράφηκε από την Ελβετία στα τέλη Αυγούστου 2018. Ο πατέρας είναι επιζήσας, θύμα βασανιστηρίων στη χώρα καταγωγής του, η μητέρα πάσχει από προβλήματα ψυχικής υγείας και ένα από τα δύο παιδιά της οικογένειας είναι χρόνια πάσχων ασθενής. Η οικογένεια έπεσε τον Νοέμβριο του 2016 θύμα, μαζί με άλλους πρόσφυγες, μιας ευρείας κλίμακας ρατσιστικής επίθεσης στη Χίο, όπου διέμεναν. Τα μέλη της οικογένειας αναγνωρίστηκαν ως πρόσφυγες στην Ελλάδα. Η οικογένεια ταξίδεψε στην Ελβετία και ζήτησε εκ νέου άσυλο, ωστόσο οι ελβετικές αρχές απέρριψαν το αίτημά τους. Μετά την επιστροφή της, η οικογένεια κατέληξε άστεγη, καθώς στο πλαίσιο του προγράμματος ESTIA φιλοξενούνται μόνο ευάλωτοι αιτούντες άσυλο, και κατ' εξαίρεση για περιορισμένο χρονικό διάστημα όσοι αναγνωριστούν ως πρόσφυγες και ζουν ήδη σε ένα διαμέρισμα του ESTIA. Αναγνωρισμένοι πρόσφυγες που δεν έχουν φιλοξενηθεί ως αιτούντες και αυτοί οι οποίοι έχουν επιστραφεί από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, δεν είναι επιλέξιμοι για διαμονή...»³⁷.*

➤ **Έλλειψη προσβασιμότητας σε δομές υποδοχής και φιλοξενίας**

Σύμφωνα με πληροφορίες που έχει συλλέξει η Ε.Σ.Α.μεΑ., τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που διαμένουν στα Κ.Υ.Τ., αλλά και στα ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας στην ενδοχώρα, αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα πρόσβασης σε κοινόχρηστους χώρους όπως οι χώροι υγιεινής, οι χώροι εστίασης και οι χώροι εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας, με συνέπεια την απομόνωσή τους, και ιδίως την έκθεσή τους σε σοβαρούς κινδύνους για την ψυχική και σωματική τους υγεία. Ζητήματα προσβασιμότητας δεν αντιμετωπίζουν μόνο τα Κ.Υ.Τ. και οι ανοιχτές δομές φιλοξενίας, αλλά και τα διαμερίσματα και οι λοιπές στεγαστικές δομές που απευθύνονται σε ευάλωτα άτομα, οι οποίες, σε σημαντικό ποσοστό, δεν είναι προσβάσιμες σε άτομα με αναπηρία. Η Ε.Σ.Α.μεΑ., σε συζητήσεις και διαβουλεύσεις που πραγματοποίησε με πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, διαπίστωσε ότι

³⁴ International Rescue Committee. (2018). Απροστάτευτοι, αβοήθητοι, απελπισμένοι. Συστάσεις για την βελτίωση της ψυχικής υγείας των αιτούντων άσυλο στη Λέσβο. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.rescue-uk.org/sites/default/files/document/1793/aprostateytoiavoiithoiapelpismenoi.pdf>

³⁵ Committee on the Rights of Persons with Disabilities. Concluding observations on the initial report of the European Union. UN Doc. CRPD/C/EU/CO/1. October 2015.

³⁶ <https://www.tovima.gr/2019/01/09/society/ypostiriksi-prosfygon-sto-aigaiio-athlies-oi-synthikes-diaviosis-kai-gia-tous-anagnorismenous-prosfyges-stin-athina/>

³⁷ Στο ίδιο.

υπάρχουν ακόμα και σήμερα πολλά άτομα που στεγάζονται σε χώρους μη προσβάσιμους και ακατάλληλους για την ασφάλεια τους, όπως σε διαμερίσματα που δεν πληρούν τις απαραίτητες προδιαγραφές προσβασιμότητας για χρήστες αναπηρικού αμαξιδίου ή άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι και οι μεγάλες καθυστερήσεις που διαπιστώνονται στη μεταφορά αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις από τις επισφαλείς συνθήκες των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης και των Κέντρων Φιλοξενίας σε κατάλληλους χώρους διαμονής.

Ως εκ τούτου, ακόμα και όταν μεταφέρονται από τα σημεία εισόδου της χώρας σε περισσότερο ανθρώπινες στεγαστικές δομές, τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις αντιμετωπίζουν σοβαρά εμπόδια προσβασιμότητας, καθώς και την έλλειψη εξειδικευμένης για την αναπηρία τους υποστήριξης.

2.5 Πρόσβαση στην υγεία

Η ισχύουσα νομοθεσία³⁸ κατοχυρώνει το δικαίωμα ελεύθερης πρόσβασης σε όλες τις δημόσιες δομές υγείας για παροχή νοσηλευτικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης σε ανασφάλιστους και σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Στις εν λόγω ομάδες συμπεριλαμβάνονται και οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

➤ Υποστελέχωση των δομών και των υπηρεσιών Υγείας

Ωστόσο, το σύστημα υγείας στην Ελλάδα, λόγω της υποστελέχωσης των δομών και των υπηρεσιών του, δεν ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες υγειονομικής περίθαλψης και ψυχοκοινωνικής στήριξης των προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις. Τα νοσοκομεία και οι δομές παροχής πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας δεν διαθέτουν επαρκές εξειδικευμένο προσωπικό για την κάλυψη των αναγκών που συνδέονται με διαφορετικά είδη αναπηρίας ή/και χρόνιας πάθησης.

Η πρόσβαση στις υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης είναι ιδιαίτερα δύσκολη στα κέντρα υποδοχής, και συγκεκριμένα στα νησιά του Αιγαίου, όπου την ευθύνη για την παροχή υπηρεσιών ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης την έχει αναλάβει, σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα, το ΚΕ. ΕΛ.Π.ΝΟ. Σύμφωνα με Έκθεση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «Ο αριθμός των ατόμων ιατρικού προσωπικού που εργάζεται στα ΚΥΤ είναι εμφανώς ανεπαρκής για την κάλυψη των αναγκών. Κατά την επίσκεψή της στη Λέσβο, η Επίτροπος σημείωσε ότι ο περιορισμένος αριθμός ιατρικών ομάδων δεν επαρκούσε για να καλύψει τις ανάγκες ιατρικής περίθαλψης όλων όσων διέμεναν στο κέντρο φιλοξενίας, ιδιαίτερα επειδή η δουλειά τους περιπλεκόταν έτι περαιτέρω, λόγω της έλλειψης διερμηνέων και διαπολιτισμικών διαμεσολαβητών. Οι φιλοξενούμενοι στη Μόρια παραπονέθηκαν ότι τους χορηγούνταν ακατάλληλα φάρμακα, τόσο στα ΚΥΤ όσο και στα τοπικά νοσοκομεία. Εκπρόσωποι των ΜΚΟ επισήμαναν ότι οι συνθήκες στα hotspots ήταν επικίνδυνες και ανθυγιεινές, ειδικά για τα παιδιά»³⁹.

Εντονότερο είναι το πρόβλημα για όσα άτομα διαμένουν σε δομές φιλοξενίας που βρίσκονται εκτός των αστικών οικιστικών ιστών, όπου η πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικής φροντίδας είναι εκ των πραγμάτων περιορισμένη.

Η έλλειψη της αναγκαίας υποστήριξης συνδέεται, επίσης, και με το κενό που εντοπίζεται στις διαδικασίες διασύνδεσης των υπηρεσιών των hotspots των νησιών με τις υπηρεσίες των κέντρων φιλοξενίας στην ενδοχώρα. Το κενό αυτό αφορά ακόμα και στη διαχείριση των ιατρικών πληροφοριών νεοεισερχόμενων στην ενδοχώρα οι οποίοι αντιμετωπίζουν οργανικά και ψυχικά ζητήματα.

³⁸ Νόμος 4368/2016 και ΚΥΑ Α3(γ)/ΓΠ/οικ.25132/4-4-2016.

³⁹ Βλ. Έκθεση της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του Συμβουλίου της Ευρώπης DUNJA MIJATOVIĆ, σελ.14. Διαθέσιμο στο: <https://rm.coe.int/-dunja-mijatovic-25-29-2018/16809024f7>

Όπως αναφέρεται σε έρευνα του Δικτύου για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αποτέλεσμα αυτής της δυσλειτουργίας είναι και το σοβαρό ενδεχόμενο να υποβληθεί επαναλαμβανόμενα, ακόμα και ο ανήλικος (πρόσφυγας και αιτών άσυλο) σε επίπονες εξετάσεις, λόγω ελλιπούς ενημέρωσης ως προς την περίθαλψη και τις υπηρεσίες που έχουν ήδη παρασχεθεί⁴⁰. Σε αυτό το πλαίσιο, ο κίνδυνος παραμέλησης και σωματικής καταπόνησης είναι ιδιαίτερα αυξημένος για τα παιδιά και τις γυναίκες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

➤ **Μη παροχή κατάλληλης φαρμακευτικής αγωγής σε πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις**

Το πρόβλημα της μη ταυτοποίησης της αναπηρίας ή/και χρόνιας πάθησης λόγω μη έγκαιρης και έγκυρης αξιολόγησης της ευαλωτότητας, συνεπάγεται επίσης ότι σημαντικός αριθμός προσφύγων και αιτούντων άσυλο δεν λαμβάνουν την κατάλληλη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη που ενδεχομένως να έχουν ανάγκη.

Σύμφωνα με μαρτυρίες που έχει συγκεντρώσει η Ε.Σ.Α.μεΑ., ακόμα και μεταξύ των πιστοποιημένων ως ευάλωτων λόγω αναπηρίας ή/και χρόνιας πάθησης, υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις ατόμων τα οποία στερούνται την πρόσβαση, όχι μόνο στον κατάλληλο ιατρικό εξοπλισμό, αλλά και σε απαραίτητη φαρμακευτική αγωγή (όπως, για παράδειγμα, η χορήγηση ινσουλίνης σε άτομα με διαβήτη, τα ειδικά σκευάσματα διατροφής για άτομα με μεταβολικά νοσήματα, κ.λπ.). Επιπροσθέτως, σχετικά με τις ανάγκες σε τεχνικά βοηθήματα/βοηθητικό εξοπλισμό (π.χ. αναπηρικά αμαξίδια, προσθετικά μέλη, ακουστικά βαρηκοΐας) δεν προβλέπεται κάτι σχετικό από την ελληνική νομοθεσία για τους ανασφάλιστους πρόσφυγες/αιτούντες άσυλο.

➤ **Περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας**

Αναφορικά με την πρόσβαση στην υγεία, πολύ σημαντικό πρόβλημα για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο είναι και η περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας, ιδιαίτερα καθώς οι ψυχικές αναπηρίες και τα ψυχικά προβλήματα είναι πολύ συχνά στον πληθυσμό των προσφύγων. Σε «κατάσταση έκτακτης ανάγκης» βρισκόντουσαν το 2017, σύμφωνα με τους «Γιατρούς Χωρίς Σύνορα»⁴¹, η Σάμος και η Λέσβος, λόγω της τρομακτικής επιδείνωσης της ψυχικής υγείας των προσφύγων και μεταναστών. Οι κακές συνθήκες διαβίωσης, η αμέλεια και η βία, είναι σε μεγάλο βαθμό τα αίτια της επιδείνωσης της ψυχικής υγείας. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα υποστηρίζουν ότι η κλίμακα των αναγκών για φροντίδα ψυχικής υγείας και η σοβαρότητα της κατάστασης των ασθενών υπερβαίνουν τις δυνατότητες των υπηρεσιών ψυχικής υγείας στα νησιά. Επίσης, οι ασθενείς στα νησιά μπορεί να περιμένουν τρεις έως έξι μήνες για ραντεβού με ψυχίατρο. Εκτός των ελλείψεων σε ιατρικό προσωπικό, οι δομές υγείας είναι υποστελεχωμένες και σε επίπεδο άλλων αναγκαίων επαγγελματιών για την εξυπηρέτηση του προσφυγικού πληθυσμού. Στη Λέσβο, σύμφωνα με την οργάνωση International Rescue Committee, «λόγω της έλλειψης διερμηνέων, το ψυχιατρικό τμήμα του δημόσιου νοσοκομείου στη Μυτιλήνη αδυνατεί σε μεγάλο βαθμό να εξυπηρετήσει τον προσφυγικό πληθυσμό, ενώ επί του παρόντος δεν υπάρχει παιδοψυχίατρος. Επίσης, λόγω έλλειψης ιατρών στο δημόσιο νοσοκομείο τα ραντεβού είναι πολύ μακρινά και η νοσηλεία, πρακτικά αδύνατη...»⁴². Όπως είναι εύλογο, τα παραπάνω προβλήματα επιβαρύνουν ακόμα περισσότερο την κατάσταση των προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

⁴⁰ Βλ. Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2017). Οι συνθήκες στα στρατόπεδα προσφύγων: Το παράδειγμα του Σχιστού. Αθήνα.

⁴¹ Γιατροί Χωρίς Σύνορα (2017). Κατάσταση έκτακτης ανάγκης για την ψυχική υγεία στη Σάμο και τη Λέσβο: Γιατί ο εγκλωβισμός των αιτούντων άσυλο στα ελληνικά νησιά πρέπει να σταματήσει. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: https://msf.gr/sites/default/files/new_report_2017_final_gr_lowresspeads.pdf

⁴² International Rescue Committee. (2018). *Απροστάτευτοι, αβοήθητοι, απελπισμένοι*. ο.π.

2.6 Πρόσβαση στην πρόνοια και την κοινωνική φροντίδα

Η χορήγηση οικονομικής ενίσχυσης στους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, στο πλαίσιο της προνοιακής πολιτικής υπέρ των ευάλωτων ομάδων, είναι περισσότερο από αναγκαία, καθώς τα άτομα αυτά αντιμετωπίζουν πρόσθετα έξοδα διαβίωσης που αδυνατούν να καλύψουν. Η οικονομική ενίσχυση που παρέχεται με μετρητά στο πλαίσιο χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΕΕ), ως μέσο κάλυψης των βασικών βιοτικών αναγκών, δεν επαρκεί για την κάλυψη των αναγκών διαβίωσης στην περίπτωση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Προνοιακών Επιδομάτων Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ), όσοι είναι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις έχουν πρόσβαση στα προνοιακά επιδόματα αναπηρίας υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις που σχετίζονται με το νομιμοποιητικό καθεστώς⁴³, ενώ οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις έχουν πρόσβαση στα προνοιακά επιδόματα μόνο στην περίπτωση που δεν είναι επιβαρυντική η διαμονή τους σε κέντρα φιλοξενίας ή άλλες δομές φιλοξενίας. Ωστόσο, και στις δύο προαναφερόμενες περιπτώσεις, τα άτομα δεν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και αγνοούν τις διαδικασίες μέσω των οποίων μπορούν να διεκδικήσουν τη χορήγηση επιδόματος (π.χ. διαδικασία πιστοποίησης αναπηρίας, επιδόματα αναπηρίας, κ.λπ.). Επιπροσθέτως, στο παρελθόν έχουν δει το φως της δημοσιότητας καταγγελίες⁴⁴ που περιγράφουν τα διοικητικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις ως προς την πρόσβαση σε προνοιακές παροχές, και ειδικότερα τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στη χορήγηση ΑΜΚΑ και ΑΦΜ, καθώς, τουλάχιστον μέχρι πρότινος, η διοικητική πρακτική δεν είχε εναρμονιστεί με την ισχύουσα νομοθεσία.

Οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις αντιμετωπίζουν επίσης εξειδικευμένες ανάγκες φροντίδας οι οποίες δεν ικανοποιούνται. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχει στη διάθεση της η Ε.Σ.Α.μεΑ., υπάρχουν αρκετοί πρόσφυγες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που ζουν μόνοι τους στη χώρα, δίχως την ύπαρξη προσωπικού βοηθού ή την παροχή εξατομικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης. Ακόμα όμως και σε περιπτώσεις που ζουν με την οικογένειά τους, το βάρος της φροντίδας πέφτει αποκλειστικά στα μέλη της, χωρίς να υπάρχει κανένα άλλο παράλληλο υποστηρικτικό πλαίσιο, τόσο για το ίδιο το άτομο, όσο και για εκείνους που το φροντίζουν.

2.7 Ένταξη στην εκπαίδευση

Η ένταξη των παιδιών προσφύγων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα είναι ζωτικής σημασίας, προκειμένου αυτό το πλέον ευάλωτο κομμάτι του προσφυγικού πληθυσμού να προστατευτεί από την περιθωριοποίηση και τον διπλό αποκλεισμό της προσφυγιάς και της αναπηρίας. Σε σχέση με τα οφέλη της εκπαίδευσης, αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος AMiD (όπου συμμετέχει η Ε.Σ.Α.μεΑ.), κατέδειξαν τη συμφωνία όλων των επαγγελματιών για τη ζωτική σημασία της εκπαίδευσης των προσφυγόπουλων, (αλλά και των ενήλικων προσφύγων και των γονιών παιδιών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις), όχι μόνο ως μέσο ένταξης στην ελληνική κοινωνία αλλά και ως το όχημα για την πρόσβαση στην αναγκαία πληροφόρηση και υποστήριξη. Στα πλαίσια υλοποίησης του έργου «*Σχεδιάζοντας μαζί: Ενδυναμώνοντας τους πρόσφυγες*

⁴³ <https://opeka.gr/atoma-me-anapiria/atoma-me-anapiria-paroches/>

⁴⁴ Βλ. Κοινή επιστολή 25 οργανώσεων με θέμα: Επαναλαμβανόμενα περιστατικά παραβίασης δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο και προσφύγων από τη Διοίκηση (ΑΦΜ, ΑΜΚΑ, κάρτα ανεργίας, δικαίωμα στην εργασία) (Αθήνα, 2/8/2017). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://socialpolicy.gr/2017/08/%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B2%CE%AF%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CF%8D%CE%B3%CF%89%CE%BD-%CE%B1%CF%80%CF%8C.html>

με αναπηρία», η Ε.Σ.Α.μεΑ. είχε γίνει αποδέκτης αναφορών από πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο γονείς παιδιών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις τα οποία δεν είχαν ενταχθεί σε σχολικό πλαίσιο. Είχε διαφανεί από τη διερεύνηση της Ε.Σ.Α.μεΑ. ότι αφενός υπήρχε ελλιπής ενημέρωση από τους επαγγελματίες των δομών φιλοξενίας που ήταν υπεύθυνοι για κάθε περίπτωση αφετέρου υπήρχε αδυναμία των Κέντρων Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης Μαθητών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (σήμερα ΚΕΣΥ) να ανταπεξέλθουν άμεσα και αποτελεσματικά στην απαραίτητη αξιολόγηση. Η αδυναμία αυτή του ΚΕΔΔΥ συνδέεται επίσης με της έλλειψη κατάλληλα σταθμισμένων διαγνωστικών εργαλείων προσαρμοσμένων στο πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών. Ως εκ τούτου, προβλήματα εντοπίζονται αναφορικά και με την πρόσβαση των παιδιών αυτών σε υπηρεσίες εξατομικευμένης στήριξης (ειδικές θεραπείες όπως λογοθεραπεία, εργοθεραπεία κ.λπ.), τα οποία δυσχεραίνονται και από την έλλειψη διερμνέων. Επιπροσθέτως, η Ε.Σ.Α.μεΑ. είχε γίνει αποδέκτης καταγγελιών για ρατσιστικές και ξενοφοβικές συμπεριφορές έναντι παιδιών προσφύγων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, τόσο από Έλληνες γονείς όσο και από μαθητές, οι οποίες, λόγω των ελλείψεων σε δράσεις σχετικής ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της κοινής γνώμης, βρίσκουν πρόσφορο έδαφος στις τοπικές κοινωνίες.

2.8 Ζητήματα πληροφόρησης/ενημέρωσης

➤ ***Οι πρόσφυγες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις δεν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους***

Η πλειονότητα των προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, καθώς και των οικογενειών τους, δεν έχουν πρόσβαση σε πληροφόρηση σχετική με τα δικαιώματά τους και υπηρεσίες από τις οποίες θα μπορούσαν να ωφεληθούν ανάλογα με την αναπηρία ή/και χρόνια πάθησή τους. Το πρόβλημα αυτό εντείνεται από την ανυπαρξία ενημερωτικού υλικού προσβάσιμου σε άτομα με συγκεκριμένες αναπηρίες, όπως π.χ. υλικό σε μορφή εύκολη για ανάγνωση (easy to read) για άτομα με νοητικές αναπηρίες, γραπτή ενημέρωση για άτομα κωφά ή βαρήκοα, κ.λπ.

➤ ***Οι φορείς και οι επαγγελματίες που εμπλέκονται στο προσφυγικό δεν είναι ενημερωμένοι σε θέματα αναπηρίας και δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις***

Η πρόσβαση σε υπηρεσίες και αγαθά υγείας-πρόνοιας που υπάρχουν για διάφορες κατηγορίες αναπηριών ή/και χρόνιων παθήσεων δυσκολεύεται σημαντικά και από το χαμηλό επίπεδο ενημέρωσης για θέματα σχετικά με την αναπηρία (π.χ. είδη αναπηρίας, επιδόματα αναπηρίας, δομές στήριξης ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις), το οποίο διαπιστώθηκε σε φορείς που εμπλέκονται στο προσφυγικό. Στο πλαίσιο του έργου «Σχεδιάζοντας μαζί: Ενδυναμώνοντας τους πρόσφυγες με αναπηρία» διαπιστώθηκε έλλειψη ενημέρωσης για διάφορα θέματα σχετικά με την αναπηρία. Επίσης, κατά την υλοποίηση του έργου διαπιστώθηκε από την Ε.Σ.Α.μεΑ. ότι το προσωπικό που εργάζεται με πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο δεν έχει πρόσβαση σε έγκυρο ενημερωτικό υλικό (έντυπο ή ηλεκτρονικό) σχετικά με την αναπηρία. Όταν το προσωπικό χρειάζεται να διαχειριστεί περιπτώσεις προσφύγων ή αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις αναζητά πληροφορίες από πολλούς διαφορετικούς οργανισμούς και υπηρεσίες, χωρίς όμως πάντα τα αναμενόμενα αποτελέσματα σε σχέση με την εγκυρότητα αυτής της πληροφόρησης. Κενά ενημέρωσης διαπιστώθηκαν ειδικότερα στα εξής ζητήματα: α) διαφορετικά είδη αναπηρίας και ανάγκες που συνδέονται με κάθε είδος, β) δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, όπως αυτά είναι θεσμικά κατοχυρωμένα στην εθνική νομοθεσία αλλά και στη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, γ) δυνατότητα και διαδικασία πιστοποίησης της αναπηρίας και χορήγησης επιδόματος, δ) παροχές και αγαθά που δικαιούνται τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και δημόσιες δομές και υπηρεσίες από τις οποίες μπορούν να

επωφεληθούν οι πρόσφυγες/αιτούντες άσυλο, ε) τρόποι εξατομικευμένης προσέγγισης ανάλογα με το είδος της αναπηρίας ή της χρόνιας πάθησης.

2.9 Στατιστικά δεδομένα για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση πολιτικών και προγραμμάτων για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις χρειάζεται ακριβή και αξιόπιστα δεδομένα για το πλήθος και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά αυτής της ομάδας, όπως η ηλικία, το φύλο, το είδος και η βαρύτητα της αναπηρίας ή/και χρόνιας πάθησης, ο τόπος διαμονής και οι συνθήκες στέγασης. Στη χώρα μας δεν υπάρχουν μέχρι σήμερα αξιόπιστα δεδομένα για τον αριθμό των προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις. Σύμφωνα με την έκθεση AIDA (Asylum Information Database) του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες (2017)⁴⁵, η Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου τηρεί στατιστικά στοιχεία για την εξέλιξη των αιτημάτων ασύλου των ευάλωτων αιτούντων, ωστόσο παρέχει αναλυτικά στοιχεία μόνο για την κατηγορία των ανηλίκων και των ασυνόδευτων ανηλίκων. Η καταγραφή των ευάλωτων αιτούντων άσυλο ανά κατηγορία ευαλωτότητας καθίσταται δύσκολη και λόγω του ότι πολλές φορές συνυπάρχουν διαφορετικοί λόγοι ευαλωτότητας στο ίδιο άτομο και υπάρχει σημαντικός κίνδυνος διπλοεγγραφών.

Κατά το παρελθόν έχουν δημοσιευτεί αποσπασματικά ορισμένα δεδομένα σχετικά με τον πληθυσμό των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, τα οποία ωστόσο υποεκτιμούν σημαντικά το πραγματικό μέγεθος του πληθυσμού. Ενδεικτικά, αναφέρουμε στοιχεία που δημοσιεύτηκαν από την Υπηρεσία Ασύλου και την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σχετικά με τη διαδικασία προ-καταγραφής αιτούντων άσυλο που έλαβε χώρα το διάστημα 9 Ιουνίου–30 Ιουλίου 2016, όπου, σε σύνολο καταγεγραμμένων αιτούντων 27.592, καταγράφηκαν 278 άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις (1%) και 348 άτομα με ανίατη ή σοβαρή πάθηση (1.3%), των οποίων το συνολικό ποσοστό ανέρχεται μόλις στο 2.3% του καταγεγραμμένου πληθυσμού. Είναι σαφές ότι το εν λόγω ποσοστό είναι κατά πολύ μικρότερο από τα γνωστά ποσοστά της αναπηρίας και της χρόνιας πάθησης στον γενικό πληθυσμό. Σύμφωνα και πάλι με την «AIDA», το ευρωπαϊκό λογισμικό ProGRES που χρησιμοποιείται για τη συλλογή και ταξινόμηση των δεδομένων για τους προσφυγικούς πληθυσμούς, παρότι επιτρέπει τη συλλογή δεδομένων σε βασικές κατηγορίες αναπηρίας, περιλαμβάνει συγκεκριμένες έννοιες, όπως είναι η κατηγορία “mental disability”, η οποία τείνει να μην χρησιμοποιείται από τους ειδικούς και τους επιστήμονες σε θέματα αναπηρίας (καθώς δημιουργεί σύγχυση μεταξύ της ψυχικής και της νοητικής αναπηρίας). Η ασάφεια του εννοιολογικού πλαισίου στη συλλογή δεδομένων καθιστά δύσκολη την αξιοποίησή τους σε επίπεδο σχεδιασμού πολιτικών και υπηρεσιών που θα μπορούσαν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις ανάγκες προσφύγων και αιτούντων άσυλο με συγκεκριμένες αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις.

3. Συστάσεις πολιτικής

3.1 Γενικές συστάσεις για την Ε.Ε.

- Θεσμοθέτηση ενός δίκαιου συστήματος ασύλου για όλες τις χώρες με επιμερισμό της ευθύνης, το οποίο θα δίνει προτεραιότητα σε ευάλωτες ομάδες όπως τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες

⁴⁵ Greek Council for Refugees (2017). *Country Report/Greece*. Asylum Information Database (AIDA). Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://www.asylumineurope.org/reports/country/greece>

παθήσεις, με βάση τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της αλληλεγγύης.

- Ενσωμάτωση της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας σε όλους τους κανονισμούς, τις οδηγίες και τις πολιτικές για τη μετανάστευση και το άσυλο (εναρμόνιση με Σύμβαση ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες), καθώς και σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, τις διακρατικές συμφωνίες κ.λπ.
- Ενίσχυση της συνεργασίας με το ελληνικό κράτος για την άμεση μεταφορά προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις από τα ελληνικά νησιά σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, μέσω των προγραμμάτων οικογενειακής επανένωσης, επανεγκατάστασης και ανθρωπιστικής βίζας.
- Ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση όλων των φορέων που εμπλέκονται στο προσφυγικό και της κοινωνίας υποδοχής, σε ζητήματα αναπηρίας και στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

3.2 Γενικές συστάσεις για την ελληνική κυβέρνηση

- Οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στην Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής.
- Εμπλοκή αντιπροσωπευτικών αναπηρικών οργανώσεων στον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- Ενσωμάτωση της ομάδας των προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις σε πολιτικές και προγράμματα που προωθούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- Εξασφάλιση της δυνατότητας για όλους τους πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και μετανάστες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις να υποβάλλουν καταγγελίες και να έχουν πρόσβαση σε μηχανισμούς αποκατάστασης σε περιπτώσεις παραβιάσεων δικαιωμάτων, και ειδικότερα σε περιπτώσεις απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης.
- Έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, καθ' όλη τη διάρκεια παραμονής τους στη χώρα, σχετικά με όλες τις διαδικασίες, τις επιλογές, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, σε μορφές προσβάσιμες για όλες τις κατηγορίες αναπηρίας.
- Παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής στους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις καθ' όλη τη διάρκεια παραμονής τους στη χώρα, και μέχρι να ολοκληρωθούν όλες οι απαιτούμενες διαδικασίες για την έγκριση αιτήματος ασύλου και την αναγνώρισή τους ως πρόσφυγες.

3.3 Ειδικές συστάσεις

Διαδικασίες υποδοχής-ταυτοποίησης και εκτίμησης ευαλωτότητας

- Κατάρτιση όλου του προσωπικού υποδοχής-πρώτης γραμμής σε ζητήματα αναπηρίας και δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- Διασφάλιση της έγκαιρης και έγκυρης εκτίμησης της ευαλωτότητας σε όλους τους νεοεισερχόμενους κατά τη διαδικασία υποδοχής-ταυτοποίησης μέσω:
 - ενίσχυσης της γνώσης των στελεχών που διενεργούν την εκτίμηση της ευαλωτότητας για τις διάφορες κατηγορίες αναπηρίας και χρόνιων παθήσεων.

- Επεξεργασία και εφαρμογή τυποποιημένων αναλυτικών κριτηρίων εκτίμησης της ευαλωτότητας που θα επιτρέπουν τη διάγνωση και των μη εμφανών αναπηριών (π.χ. ψυχικές αναπηρίες).
- Εμπλοκή εξειδικευμένης διεπιστημονικής ομάδας στη διαδικασία της αξιολόγησης βασικών αναγκών των προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, η οποία θα περιλαμβάνει και επιστήμονα με εξειδίκευση σε θέματα αναπηρίας.
- Αναλυτική αξιολόγηση αναγκών φροντίδας και υποστήριξης ώστε να εκπονεείται στη συνέχεια εξατομικευμένο πλάνο, το οποίο θα ακολουθεί τον πρόσφυγα και τον αιτούντα άσυλο με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση σε όλες τις μετακινήσεις εντός της χώρας, με τρόπο που να προστατεύονται τα προσωπικά του δεδομένα, να διασφαλίζεται η συνέχεια στην παροχή στήριξης, και να αποφεύγεται η δευτερογενής θυματοποίησή του από το επαναλαμβανόμενο μοίρασμα της προσωπικής του ιστορίας.
- Έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση των νεοεισερχόμενων προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, σε προσβάσιμες και εναλλακτικές μορφές, για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους στην Ελλάδα, τη διαδικασία και την πρόοδο της αίτησης ασύλου τους, καθώς και για τις διαθέσιμες υπηρεσίες και παροχές που δικαιούνται λόγω της αναπηρίας τους.
- Ενημέρωση των προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις για τους αντιπροσωπευτικούς συλλογικούς φορείς των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην Ελλάδα, καθώς και διευκόλυνση και ενθάρρυνση της διασύνδεσής τους με αυτούς, μέσω της Ε.Σ.Α.μεΑ.

Διαδικασίες εξέτασης αιτημάτων ασύλου και διαδικαστικές εγγυήσεις

- Σημαντική ενίσχυση του προσωπικού της Υπηρεσίας Ασύλου.
- Κατάρτιση του προσωπικού της Υπηρεσίας Ασύλου σε θέματα αναπηρίας και χρόνιων παθήσεων.
- Διασφάλιση της παροχής έγκαιρης και έγκυρης πληροφόρησης για τις διαδικασίες ασύλου σε προσβάσιμες μορφές για διαφορετικά είδη αναπηρίας.
- Παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής σε όλους τους ευάλωτους αιτούντες καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας υποβολής-εξέτασης του αιτήματός τους, όχι μόνο σε δεύτερο αλλά και σε πρώτο βαθμό.

Υλικές συνθήκες υποδοχής και φιλοξενίας

- Λήψη μέτρων ώστε όλοι οι ευάλωτοι να μεταφέρονται άμεσα σε ασφαλείς, αξιοπρεπείς και προσβάσιμες στεγαστικές δομές στην ενδοχώρα.
- Δημιουργία νέων δομών υποδοχής και φιλοξενίας με προδιαγραφές προσβασιμότητας σε άτομα με αναπηρία, και σε περιοχές με εύκολη πρόσβαση σε δομές και υπηρεσίες υγείας, ψυχοκοινωνικής στήριξης και αποκατάστασης ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- Άμεση υλοποίηση των αναγκαίων εύλογων προσαρμογών στα υφιστάμενα Κ.Υ.Τ. και κέντρα φιλοξενίας που υποδέχονται πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο, ώστε να καταστούν προσβάσιμα σε άτομα με κινητικές, αισθητηριακές και νοητικές αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων των χώρων υγιεινής, εστίασης, ψυχαγωγίας και εκπαίδευσης (π.χ. τοποθέτηση ραμπών, ηχητικές σημάσεις, φωτεινές σημάσεις, κ.λπ.).
- Ενίσχυση του επιπέδου ασφαλείας των Κ.Υ.Τ. και των δομών φιλοξενίας για άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, μέσω και οργανωμένων σχεδίων για την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης/φυσικών καταστροφών (π.χ. πρόβλεψη για μεταφορά ατόμων με κινητικές αναπηρίες, πρόβλεψη για ειδοποιητικά σήματα και οδηγίες επιβίωσης για άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες κ.ά.).

- Εξασφάλιση της αποτελεσματικής λειτουργίας των κέντρων υποδοχής και φιλοξενίας, με την ενίσχυσή τους με σταθερό ιατρικό, παραϊατρικό και διοικητικό προσωπικό.
- Επέκταση του δικαιώματος παροχής στέγασης μέσω του AMIF και στους αναγνωρισμένους πρόσφυγες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Πρόσβαση στην υγεία

- Ενίσχυση νοσοκομείων και δομών πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας με διερμηνείς, πολιτισμικούς διαμεσολαβητές και διερμηνείς νοσηματικής γλώσσας.
- Ενημέρωση-ευαισθητοποίηση όλων των εργαζομένων στα νοσοκομεία σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.
- Δημιουργία εξειδικευμένων πρωτοκόλλων για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο με αναπηρία που να συνοδεύουν τα άτομα καθ' όλη τη διαδρομή τους από τα σημεία εισόδου και τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης προς άλλες στεγαστικές δομές εντός της χώρας.

Προνοιακές παροχές και κοινωνική φροντίδα

- Ενίσχυση των δομών και των υπηρεσιών για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις σε επίπεδο κοινότητας, ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν και στις ανάγκες των προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, ενίσχυση στεγών υποστηριζόμενης διαβίωσης, καθώς επίσης και του θεσμού της αναδοχής για ασυνόδευτα ανήλικα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- Εκπαίδευση εργαζομένων σε δομές φροντίδας /πρόνοιας ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις σε θέματα αντιμετώπισης προσφύγων και αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- Απλοποίηση των διαδικασιών και κωδικοποίηση των διατάξεων που ρυθμίζουν τις κοινωνικές παροχές για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, μετάφραση και δημοσίευση αυτών σε διαφορετικές γλώσσες και σε προσβάσιμες και εναλλακτικές μορφές.
- Υλοποίηση προγραμμάτων προσωπικής βοήθειας για εκείνους τους πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που χρήζουν υπηρεσιών προσωπικού βοηθού και δεν έχουν κάποιο άτομο να τους φροντίζει.
- Δωρεάν παροχή τεχνικών βοηθημάτων σε πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Πρόσβαση στην εκπαίδευση

- Ενημέρωση όλων των φορέων της εκπαίδευσης και των οικογενειών των προσφύγων και αιτούντων άσυλο, σε γλώσσα και μορφές που μπορούν να κατανοήσουν, σχετικά με το δικαίωμα των προσφύγων παιδιών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις να έχουν πρόσβαση στην τυπική εκπαίδευση και να λαμβάνουν υποστήριξη ανάλογα με την αναπηρία τους.
- Εξασφάλιση της δυνατότητας των προσφύγων παιδιών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις να λαμβάνουν εκπαίδευση σε γλώσσα και μορφές που να μπορούν να κατανοήσουν (νοσηματική γλώσσα, γραφή Braille, κείμενα easy to read κ.ά.).
- Παροχή εκπαίδευσης σε δεξιότητες κινητικότητας, προσανατολισμού και δραστηριοτήτων καθημερινής διαβίωσης, σε πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο με τύφλωση ή σοβαρά προβλήματα όρασης, η οποία θα τους εξασφαλίσει ομαλότερη ένταξη στην κοινωνία.

- Δωρεάν παροχή αναγκαίου τεχνικού βοηθητικού εξοπλισμού σε μαθητές πρόσφυγες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- Εξασφάλιση της αναγκαίας εκπαιδευτικής υποστήριξης, ανάλογα με την αναπηρία ή τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (παράλληλη στήριξη, τμήματα ένταξης), σε παιδιά πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο με αναπηρία.

Στατιστικά δεδομένα

- Συλλογή και ανάλυση αξιόπιστων δεδομένων, με ευθύνη ενός δημόσιου φορέα, σχετικά με τον αριθμό και το προφίλ των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- Διενέργεια έρευνας για την αναλυτική και αξιόπιστη καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης των προσφύγων/αιτούντων άσυλο με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις στην Ελλάδα.

Τα κείμενα πολιτικής έχουν ως αντικείμενο την ανάδειξη επίκαιρων προβλημάτων και προκλήσεων στο πεδίο των πολιτικών για την αναπηρία, και τη διατύπωση συστάσεων για την άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην προσπάθειά τους να ασκήσουν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους. Ειδικότερα, στοχεύουν στη διατύπωση τεκμηριωμένων συστάσεων στη βάση δεδομένων και αναλύσεων της υφιστάμενης κατάστασης, αξιοποιώντας τα ευρήματα που προκύπτουν στο πλαίσιο του ερευνητικού έργου του «Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας», την πολύπλευρη δράση και εμπειρία της Ε.Σ.Α.μεΑ. σε όλα τα πεδία άσκησης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα και αναλύσεις από διαφορετικές πηγές και έγκυρους φορείς. Στόχος του «Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας» είναι τα κείμενα πολιτικής να παρέχουν στοχευμένα και συνοπτική πληροφόρηση ώστε να είναι προσιτά στους εμπλεκόμενους φορείς, και σε κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη, με ή χωρίς αναπηρία.

**ISBN παρούσας έκδοσης (e-book PDF): 978-618-5124-20-5 /
ISBN πρωτότυπης έκδοσης (έντυπο βιβλίο): 978-618-5124-13-7**

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

